

6. «Система безоплатної правової допомоги сприяє корупції».
7. «Безоплатна правова допомога відбирає клієнтів у «платних» адвокатів».
8. «Оскільки всі адвокати вже одного разу склали кваліфікаційний іспит, конкурс з відбору адвокатів для надання безоплатної правової допомоги не потрібен».
9. «Доцільно, щоб центри безоплатної правової допомоги очолювали адвокати».
10. «За надання безоплатної правової допомоги повинна відповідати адвокатура, а не держава».
11. «Система безоплатної правової допомоги призводить до створення «державної адвокатури».
12. «Управління безоплатною правовою допомогою могли б здійснювати ради адвокатів регіонів».

Але, аналізуючи дослідження в даній сфері, я дійшла до висновку, що більш доцільніше буде виділити три основних хибних твердження.

По-перше, через примусовість залучення адвокатів до справи якість безоплатної правової допомоги є низькою. Стосовно даного твердження доцільно буде відмітити про запровадження (з 2014 р.) згаданих вище стандартів якості надання правової допомоги, що слугує надійним захистом права осіб на отримання якісної кваліфікованої правової допомоги. Всі адвокати зобов'язані постійно підвищувати свою кваліфікацію, а для адвокатів, що здійснюють надання безоплатної вторинної правової допомоги існує окрема єдина програма. Центри з надання безоплатної правової допомоги (далі - Центри) не зацікавлені в особах, які представляють їх діяльність з негативної сторонни. Тому, з особами, що не виконують вимоги щодо постійного підвищення кваліфікації Центри не співпрацюють. І безпосередня участь адвоката у наданні правової допомоги являється суто його вибором. Тому говорити про примусовий характер праці не можна.

По-друге, наявність системи безоплатної правової допомоги, її організація та контроль з боку держави призводять до створення «державної» адвокатури, яка не є незалежною. Необхідно зазначити, що на всіх адвокатів, незалежно від характеру їх діяльності, розповсюджуються положення Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правил адвокатської етики. Відповідно, розповсюджуються і гарантії діяльності. В статті 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» сказано, що адвокатура України є недержавним самоврядним інститутом, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом. Центри не мають доступу до адвокатської таємниці, до адвокатського дос'є. Відсутні також контрольні повноваження з їх боку щодо адвокатів.

По-третє, з метою підвищення незалежності Центрів за надання безоплатної правової допомоги повинна відповідати сама адвокатура. Але, необхідно зазначити, що безоплатна правова допомога є важливою складовою справедливої, гуманної та ефективної системи правосуддя, що спирається на принцип верховенства права. Така допомога є державною гарантією, необхідною для реалізації інших прав, включаючи право на справедливий судовий розгляд і право на захист.

Ярмолюк Н.А.

*студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

НАДАННЯ АДВОКАТАМИ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Однією з головних проблем адвокатури на сучасному етапі її розвитку є забезпечення права громадян на правову допомогу, в тому числі і безоплатну. Причиною тому слугують такі фактори, як відсутність відповідного законодавства, неможливість належного фінансування. В зв'язку із складною ситуацією в країні, більша частина населення не може використовувати своє право на отримання безоплатної правової допомоги.

Згідно зі ст. 3 Конституції України утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, для виконання якого створюються певні інститути. Покладення саме на адвокатуру цих завдань пов'язане з визнанням на конституційному рівні права, яке міститься в частині 1 статті 59 Конституції України «Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, така допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура».

Закон України «Про безоплатну правову допомогу» розділ I стаття 1 містить визначення терміну «безоплатна правова допомога» — це правова допомога, що гарантується державою та повністю, або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел.

Існує два види безоплатної правової допомоги:

1) первинна - вид державної гарантії, що полягає в інформуванні особи про її права і свободи, порядок їх реалізації, відновлення у разі їх порушення та порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (ст. 7 ЗУ «Про безоплатну правову допомогу»);

2) вторинна - це державна гарантія, яка спрямована на створення однакових можливостей для доступу людей до правосуддя і включає такі види послуг: захист від обвинувачення, представництво інтересів у судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, складання процесуальних документів (ст. 13 ЗУ «Про безоплатну правову допомогу»).

Незалежно від виду безоплатна правова допомога повинна надаватися особою, яка має право здійснювати діяльність адвоката відповідно до чинного законодавства держави.

Закон України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" у ст. 25 визначає, що адвокати є суб'єктами надання безоплатної правової допомоги. Оцінка якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної первинної правової допомоги здійснюється за зверненням органів місцевого самоврядування, а безоплатної вторинної правової допомоги — за зверненням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, комісіями, утвореними для цієї мети радами адвокатів регіонів.

Проте надання вторинної правової допомоги здійснюють адвокати:

1) відібрані на конкурсній основі та включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу на постійній основі за контрактом;

2) відібрані на конкурсній основі та включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу на тимчасовій основі на підставі договору.

Під час відбору беруться до уваги спеціалізація адвоката, досвід роботи, навантаження, складність справ, у яких адвокат бере участь.

Адвокати, які надають безоплатну правову допомогу, зберігають незалежність, мають всі права та гарантії, передбачені Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Послуги, які надає адвокат, повністю оплачує держава, тобто клієнт не несе жодних витрат, які пов'язані з правовою допомогою адвоката, ні в період отримання цієї допомоги, ні в подальшому. Але, незважаючи на це, державні органи та посадові особи не мають права втручатися в професійну діяльність адвоката і надавати йому будь-які вказівки щодо того, як здійснювати його роботу.

Виділяють підстави, коли можлива заміна адвоката, який здійснює безоплатну правову допомогу, а саме:

- стан здоров'я (хвороба) адвоката;
- здійснення адвокатом дій, які не відповідають умовам договору, тобто неналежне виконання зобов'язань;
- недотримання ним порядку надання безоплатної вторинної правової допомоги;
- виключення з Реєстру адвокатів.

У випадках, коли відбувається заміна адвоката іншим адвокатом, надання безоплатної допомоги продовжується і є безперервною. Адвокат, який замінив іншого адвоката, повинен

детально вивчити роботу його попередника і зобов'язаний усунути недоліки в тому випадку, якщо вони наявні і мали місце до його призначення.

Клієнт, який вважає, що адвокат неналежним чином виконує свої обов'язки, він може звернутися з відповідною скаргою до Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги, відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури. В першому випадку, адвоката може бути виключено з системи безоплатної правової допомоги, а в другому результатом може бути – притягнення його до дисциплінарної відповідальності.

Якщо клієнт виявив бездіяльність чи неправомірність дій Центру з надання безоплатної вторинної допомоги, то він також може оскаржити дії Центру в адміністративному суді.

В свою чергу, адвокат, який надає безоплатну вторинну правову допомогу, зобов'язується:

1) неухильно дотримуватися вимог Конституції України, Закону України

«Про адвокатуру і адвокатську діяльність», Закону України «Про безоплатну правову допомогу», міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та інших нормативно-правових актів;

2) надавати якісно та в необхідному обсязі безоплатну вторинну правову допомогу;

3) приймати до провадження справи осіб, які потребують безоплатної вторинної правової допомоги, відповідно до договорів, укладених з Центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги;

4) дотримуватися принципу конфіденційності, тобто не розголошувати конфіденційну інформацію про особу, яка стала відомою у зв'язку з наданням безоплатної вторинної правової допомоги та забезпечити належні умови зберігання документів, які містять таку інформацію.

Практика надання правової допомоги показує, що діючий закон є недосконалим, містить в собі багато недоліків, а система безоплатної правової допомоги є неефективною, а також порушує права людини, професійні права та гарантії адвокатів. Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та міжнародні стандарти закликають, до незалежності адвокатської діяльності, але система безоплатної правової допомоги сьогодні створила в Україні можливість для держави мати визначну роль у кримінальному провадженні через призначення прокурора і адвоката. Також, через можливість державних посадовців мати доступ до матеріалів справи порушується один з найголовніших принципів організації і діяльності адвокатури - принцип адвокатської таємниці. Актуальними є питання про оплату праці адвокатів, свободу адвокатської діяльності, яку обмежують створенням непрозорого тестування адвокатів, хоча функція тестування та видання ліцензії на здійснення адвокатської діяльності покладається на саму адвокатуру.

Тому, підсумовуючи, можна сказати, що на сучасному етапі свого розвитку система безоплатної правової допомоги в Україні становить реальну загрозу для незалежності адвокатури.